

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

M. DC. LXI. Coloniae Munatianaee, 1661

IV. De Arbitriis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62953](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62953)

illo licet confectus fueris, aut negotium aliter attigeris, post mortem tamen illius, etiam quoad coepa, procurator esse definit.

DE PACTIS ET TRANSACTIONIBUS.

TITVLVS III.

Metu iudiciorum interdum deuenitur ad pacta, ad transactiones, & ad compromissa. h. d.

Consequens nunc est, ut videamus de serie, & actibus ipsorum iudiciorum. Sed quia interdum accidit, ut iudiciorum metu litigaturi ad pacta & transactiones veniant, aut ad arbitros declinent, ideo prius pauca de his discipiamus.

Talia sunt seruanda, & per ea etiam indultus Apostolici derogari potest. h. d.

Et quidem pacta inter quoscumque, quacunque de re inita, regulariter suam habere debent firmitatem: neque enim quisquam, ut diuini monet oraculum, ea quae de labiis suis procedunt, irrita facere debet. Quod quidem usque adeo obtinet, ut Apostolicis etiam indultis pactum deroget. Inde a cum monasterio ab Apostolica sede libera sepultura concessa esset, pactumque esset cum rectore parochialis Ecclesiae, ne parochiani ipsius ad sepulturam reciperentur, responsum est, in dicto monasterio sepeliri eligentes, obstante conuentione, voti sui fieri non posse compotes.

Tantum, per quod filia dotata renouat hereditati paterna, iuramento vallatione tenet. h. d.

Eodem etiam spectat, quod pactum a filia, dum nupti traditur, cum patre factum, ut dote contenta, ad bona paterna nullum habeat regressum, si iuramento vallatum sit, licet lege civili improbetur, seruari debet: cum tale pactum non vergat in aeterna salutis detrimentum.

Pactum quod tendit ad periculum animae, non ligat. h. d.

Quod si seruat in anima tendat detrimentum, quia forte sit pactum de re turpi, veluti quod post mortem Titii clerici Sejus in beneficio succedat: vel aliter de iure, vel de facto sit impossibile, nullam inducet obligationem.

Transactiones, quae non sunt iuri contrariae, seruari debent, & partium iuribus derogant. h. d.

Transactiones a quoque similem iuris firmitatem obtinent, usque adeo ut iuribus omnibus, quae partibus, aut obrepta praescriptionis, aut privilegii, seu quocunque modo suffragari poterant, vires adimant. Sed & hoc de illis transactionibus intelligere nos oportet, quae non sunt iuri contrariae. Alioqui si aut super re sacra, & litigiosa, aut in causa matrimonii interpositae sint, nullum robur obtinent.

DE ARBITRIS.

TITVLVS IV.

Qui sint proprie arbitri. h. d.

Arbitri f. dicuntur proprie, qui nullam potestatem habentes, consensu litigantium in iudices eliguntur, in quos compromittitur, ut eorum sententia stetur.

Tam in iudicem ordinarium, quam delegatum potest compromitti. h. d.

Sed et si qui legitimam in partes potestatem habeant, ab eisdem tamen in arbitros eligi poterunt. Quod non solum de eis intelligendum est, qui ordinariam exercent iurisdictionem, verum etiam de his, qui delegatum tantum obtinent.

a. C. de pact. in 6. b. Cap. 2. de pact. in 6. c. C. fin. ext. de pact. d. C. ext. de trans. e. C. consuet. e. C. fin. ext. de trans. f. C. an. a iudicibus. s. arbitrariis. a. g. 6. g. C. an. cum solus. ext. ext. g. l. pen. can. a iudicibus. 2. g. 6.

Pacta personarum, in quibus non potest compromitti. h. d. Ed neque serui a, nec, qui seruis similes sunt, schi & regulares, arbitrium in se recipere possunt. Ad hos enim quies, oratio, & manus labor, non aucta, causarum spectat cognitio. Haecque quocunque schismatici, infideles, & excommunicati uinculo delictum proprium innodati, Arbitrorum in officium assumere non poterunt.

In laicum de re spirituali non potest compromitti, nisi si iudiceo adiunctus, vel in eum sit compromissum auctoritate Apostolica. h. d.

Ed nec in eum, cuius licet ex delicto aliquid non sit laesa aestimatio, laicus tamen est, de re spirituali compromissum fieri potest. Si tamen in re spirituali sit adiunctus, aut Apostolica auctoritate compromissum susceperit, Arbitri potes excepi minime possunt.

In famula non potest compromitti, nisi si iudiceo confectus, & armis. Qui non probetur, potest supra compromissum. h. d.

De omnibus a quoque, licet illis famulae quocunque stant, ab omni iudiciali examine atque adeo iam loquenda, ut ex illarum sententia nulla pars auctoritatis contempere, nullaque pacti exceptio contra illius regionis probata consuetudo talium transactio, quae illas redderet. Ceteri vero, quos necesse est Canonum, nec secularium legum haerere praesentent, omnes ad tractanda arbitria sunt inueniendi.

Reperitur quidam, qui non potest compromitti. h. d. Scilicet autem in quos supra recensimus, necesse est exercere prohibentur, ita etiam illorum quocunque compromittere non permittitur, qui tam et licet iudicium, quam Caesaris iuris commodum cognoscere possunt.

Mortis causa super quibus non potest compromitti, si quod super matrimonio. firmitate pacti compromitti, non ligat. h. d.

Pleraque etiam causa arbitrorum ratione eliguntur: nam & liberales, matrimonium, donationum, monachationum, conversionum, in impugnationem, item & criminales, & quae necesse est cognoscere, per arbitros cognosci non possunt. Quod uero diximus de matrimonii compromitti non posse, de cognationibus intelligendum est: nam quod de spirituali matrimonio compromitti potest, secundum ea, quae supra diximus, nulla est dubitatio.

Arbitri super pluribus, si super uariatione praesentis, in re spirat compromissum, nisi habeant a partibus facultatem in partem. h. d.

Finiantur autem arbitria pluribus modis: aequalitate, aequalitate, & temporali lege. Sententia prolatione finiantur arbitria, cum de temporibus, de quibus compromissum fuerit, arbitri pronuntiant. Alii de quibusdam tantum sententiam ualent, qui tamen pronuntiant potestatem a partibus habent, compromissum non expirat.

Termina lapsa compromissum respicit. h. d. Apud temporis expirat arbitrium, cum terminata compromisso comprehendit re infecta libitur.

Morte tam arbitrorum, quam compromittentium expirat compromissum, nisi specialiter sit dictum de hereditate compromittentium. h. d.

Mortis quoque interuentu compromissum extinguitur, tam arbitrorum quam etiam litigantium. Compromissum h. enim in compromittenda hereditate extenditur, nisi de his quoque specialiter caueatur, aliter & alii modi, quibus compromissa finiantur, quae non

a. C. an. h. serui. 2. g. 7. b. C. ext. ext. de pact. d. C. fin. ext. de pact. d. C. ext. de trans. e. C. consuet. e. C. fin. ext. de trans. f. C. an. a iudicibus. s. arbitrariis. a. g. 6. g. C. an. cum solus. ext. ext. g. l. pen. can. a iudicibus. 2. g. 6.

tamen, ut ad ceptum iudicari ordinis propositum festinamus, ex aliis juris libris cognoscendos relinquimus.

DE IN IUS VOCANDO. TITVLVS V.

Iudex debet habere notitiam, vel duos viros idoneos, qui scribant illa iudicij, h. d. Ergo si partes neque passionibus, neque transactionibus, neque compromissis concordare reddi poterint, ad iudicem deveniendum erit. Illud autem in primis prospicere iudicem oportebit, ne scilicet debeat sollemniter in iudicio pratermittantur: adhibebitque a publicam personam, aut duos viros idoneos, qui universa acta iudicij conscribant, ut Innocentiana constitutione, in generali Concilio edita, latius continetur.

Omnium h autem iudiciorum institutorum principium, & fundamentum sunt citationes, sine quibus omnia, que a diversis absentibus in omni negotio, aut loco aguntur, viribus carent. Nam neque naturalis, neque civilis ratio quonquam indefensum iudicari permittit. Quamvis igitur cum altero iudicio contendere voluerit, ante omnia curare debet, adversarium ita moneri, ut scilicet coram iudice exhibere teneatur.

Tamen interdum pluribus modis e, ut quis vocacione de se facta parere non compellatur, ut puta ex persone qualitate, loci conditione, temporis ratione, & forma citationis. Personae qualitas inefficacem reddit citationem tam jus dicentis, quam etiam in jus vocati. Nam si te is in jus vocet, quem tibi iudicem non esse competentem manifestum sit, dubio procul ad comparandum vocatio talis te minime coarctabit.

Quod si legitime citatus in iudicium non comparuerit, & tamen d contigerit eum, qui legitime citatus fuerit, alterius postmodum fieri jurisdictionis, quasi praeventus, jus revocandi forum non habebit.

Idem juris est, si iudex quidem tuus sit e, ex eo tamen ante mandet vocari, ut in iudicio cum spoliatore tuo stare compellaris: nec enim antea comparere cogis, quam ad omnia canonice restitutus fueris.

Locus quoque, ad quem vocatus fueris, tunc invalidam reddit citationem, cum aut incertus est, aut citans non subest jurisdictioni. Idem etiam dici poterit, si citandus extra iudicis territorium moram trahere compellatur. Tunc enim jus dicenti impunè non paretur. Quomodo modum & si locus citationi designatus pestilens sit, aut alias pro citato male tutus.

Debet iudex in honorem Dei citari ex consensu partium non posse procedi. Et angustias temporis ad comparandum dati, non citacionem h. d.

Sed & si iudex iusserit adesse, aut inter angustia nimis temporis, aut que veneranda sunt divini cultus gratia, nullas vires habeat talis iussio. Quamvis enim non perorogare, sed expedire decet quaestiones, usque adeo tamen his diebus iudiciorum strepitus debet conquirere, ut nisi vel necessitas cogat, vel pietas suadeat, contentiombus etiam partibus, processus habitus non teneat.

a Ca. quoniam contra. ext. de probatio. b gl. pen. c. Ecclesia sancta. d. ca. pen. 3. q. 2. d. Ca. pen. ext. de foro compet. e gl. 2. ca. pen. 3. q. 2. f. C. si. q. 2. g. gl. 2. e. pen. 3. q. 2. h. C. ex parte tua. ext. de appellat. i Ca. si. extr. de serm.

Aliud s tamen obtinet, si ob hominum necessitates ferre indulget fuerint. Tunc enim acta cuncta tenent, si de partium processerint voluntate.

Delegatus debet in citatione inferre tenorem sua commissionis, & designare auditorium: Secus est in ordinario, h. d.

Iam vero multum interest, delegatumne ciet, an ordinarius. Ille enim, cum aliena utatur jurisdictione, longe remotos, non nisi literis commissionis s suae tenorem continentibus, & intra certa spacia quem vocare poterit. Et cum proprium non habeat auditorium, certum huiusmodi literis locum, ubi se citatus exhibere valeat, designare illum oportebit: cum in ordinario nulla subest huiusmodi necessitas.

Tem in delegato quare potest, si peremptorie e partes citaverit, & earum altera, die data, sese absentat contumaciter, an saltem circa ultimam diei partem sit in negotio procedendum? & utrum, si duxerit expectandum, sit iterum citandus contumax? Et in hac specie multum interest, duret jurisdictione post peremptorium terminum, an expiret. Primo enim casu, in diei alteram acquirit suadente iudex expectare poterit, nec propterea peremptorio elapso, pars contumax citanda erit, nisi gratiam eidem fecerit benignitas iudicantis: posteriore vero, ne frustra judicialis instantia evanescat, si partes, cum id noverint, sese iudici non praesentaverint, hora, qua congruè procedi possit ad exequendum, propter quod eis legitimum terminum peremptorium assignaverit, ad executionem liberè procedere poterit. Discretus tamen iudex in assignatione peremptorii, non debet jurisdictionem suam, nisi necessitas urgeat, adeo coarctare.

Citatus potest ex legitimo impedimento non comparere: quo tamen cessante debet se iudici praesentare, h. d.

Ad huc, tamen omnia sollemniter peracta fuerint, nec invocatus accedat ad iudicem, quibusdam casibus excusandus erit: ut puta si factis adversarii impeditus, aut ad majus tribunal vocatus, vel vinculis, aut infirmitate detentus, aut aliis d similibus causis implicatus non accesserit. Debet tamen cessante impedimento, quanto poterit citatus, iudici sui copiam facere.

DE DOLO ET CONTVMACIA, ET IN POSSESSIONEM MISSIONE. TITVLVS VI.

Ergo iudicè vocatus, & nulla legitima causa impeditus, si se iudici praesentare neglexerit, adversario accusante, contumacia crimen incurrit. Est enim contumacia, erga iudicem vel praetatum commissa inobediencia. Haec autem varie iuribus coarctetur: nunc enim litis damno, nunc multa, nunc expensarum refectione, & rei sequestratione, vel Ecclesiastica sententia & innodatione ob contumaciam suam conventus afficitur.

Llud quoque videtur ordinarium, ut contumace adversario tuo existente, in possessionem eorum rerum, de quibus quaestio vertitur, vel h. quae alias sunt in patrimonio mittitur in possessionem personae rei contumaciae, & post annum efficitur versus possessor, reservata quaestione super proprietate, h. d.

Idem quoque videtur ordinarium, ut contumace adversario tuo existente, in possessionem eorum rerum, de quibus quaestio vertitur, vel h. quae alias sunt in patrimonio mittitur in possessionem personae rei contumaciae, & post annum efficitur versus possessor, reservata quaestione super proprietate, h. d.

Llud quoque videtur ordinarium, ut contumace adversario tuo existente, in possessionem eorum rerum, de quibus quaestio vertitur, vel h. quae alias sunt in patrimonio mittitur in possessionem personae rei contumaciae, & post annum efficitur versus possessor, reservata quaestione super proprietate, h. d.

Llud quoque videtur ordinarium, ut contumace adversario tuo existente, in possessionem eorum rerum, de quibus quaestio vertitur, vel h. quae alias sunt in patrimonio mittitur in possessionem personae rei contumaciae, & post annum efficitur versus possessor, reservata quaestione super proprietate, h. d.

a Ca. si. in fin. ext. de serm. b Ca. ext. de dilat. gl. 2. c. pen. 3. q. 2. c. C. consilium nos. ext. de offi. deleg. d. C. quoniam, s. si auctorem de carnal. ext. ut lite non contestat. e. C. cum dilecti. ext. de dolo & contumacia. f. C. cum dilecti. in fin. ext. eod. g. C. tua fraternitatis. ext. ut lite non contestata. h. C. si. in alio v. extr. ut lite non contestata.